EĞİTİM BİLİMLERİ ARAŞTIRMALARI | 2018

EDİTÖRLER

Prof.Dr. Erdal HAMARTA

Prof.Dr.Coşkun ARSLAN

Doç.Dr. Sabahattin ÇİFTÇİ

Doç.Dr.Mustafa USLU

Doç.Dr.Onur KÖKSAL

Çizgi Kitabevi Yayınları
Eğitim Bilim

Genel Yayın Yönetmeni
Mahmut Arlı

©Çizgi Kitabevi
Ekim 2018

ISBN: 978-605-196-187-3
Yayıncı Sertifika No:17536

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI
- Cataloging in Publication Data (CIP) -
EĞİTİM BİLİMLERİ ARAŞTIRMALARI 2018

EDİTÖRLER
Prof.Dr. Erdal HAMARTA
Prof.Dr.Coşkun ARSLAN
Doç.Dr. Sabahattin ÇİFTÇİ
Doç.Dr.Mustafa USLU
Doç.Dr.Onur KÖKSAL

ÇİZGİ KİTABEVİ

Konya	**İstanbul**	**Ankara**
Sahibiata Mah.	Alemdar Mah.	Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi
M. Muzaffer Cad. No:41/1	Çatalçeşme Sk. No:42/2	Bosna Binası 6/31
Meram/Konya	Cağaloğlu/İstanbul	Yeni Mahalle/Ankara
Tel: (0332) 353 62 65 - 66	Tel: (0212) 514 82 93	

www.cizgikitabevi.com
/ cizgikitabevi

İÇİNDEKİLER

DOKTORA EĞİTİMİ GÖREN ÖĞRENCİLERİN BİLİMİN DOĞASINA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ 1
"ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİ SABIR EĞİLİM ÖLÇEĞİ" GEÇERLİK VE GÜVENİRLİK ÇALIŞMASI 11
ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN BELİRLİ İNTEGRAL UYGULAMALARI KONUSUNDA KARŞILAŞTIKLARI ZORLUKLARIN VE KAVRAM YANILGILARININ İNCELENMESİ 22
INVESTIGATION OF THE MOST COMMON LANGUAGES / SPEECH DISORDERS IN PRESCHOOL CHILDREN IN TURKEY 31
GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ BÖLÜMÜ MÜZİK EĞİTİMİ ANABİLİM DALI KLASİK GİTAR ÖĞRENCİLERİNİN EĞİTİM STRESİ DÜZEYLERİ İLE ÇALGI BAŞARILARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ (KONYA İLİ ÖRNEĞİ) 40
MÜZİK ÖĞRETMENİ ADAYLARININ ÖĞRENME YAKLAŞIMLARININ BELİRLENMESİ ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA (KONYA İLİ ÖRNEĞİ) 48
MÜZİK ÖĞRETMENİ ADAYLARININ ÖĞRETME-ÖĞRENME ORTAMI ALGILARI ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA (KONYA İLİ ÖRNEĞİ) 57
HEMŞİRELİKTE PSİKOMOTOR BECERİ ÖĞRETİMİNDE TEKNOLOJİNİN KULLANIMI 65
ÖĞRETMENLİK MESLEĞİ ÜZERİNE BAZI DEĞİNİLER 69
SINAVSIZ GEÇİŞİN KALDIRILMASININ MESLEK YÜKSEOKULLARI KONTENJAN DOLULUĞUNA ETKİLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME: KIRKLARELİ ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ 76
MYO 3+1 SİSTEMİ VE AKADEMİSYENLERİN SİSTEME OLAN YAKLAŞIMLARI 84
DİJİTAL ÇAĞDA EBEVEYNLİK 90
OYUN MATERYALLERİNİN OKUL ÖNCESİ EĞİTİM ÇAĞINDAKİ ÇOCUKLARIN KAVRAM GELİŞİMİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİNİN İNCELENMESİ 98
ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN YALNIZLIK DÜZEYLERİNİN ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLERE GÖRE İNCELENMESİ 108
THE ROLE OF PHONOLOGY IN READING COMPREHENSION: IS IT SOMETHING OPTIONAL? 116
2005 SOSYAL BİLGİLER DERSİ PROGRAMI İLE 2018 SOSYAL BİLGİLER DERSİ PROGRAMLARININ (5-7) FİNANSAL OKURYAZARLIK KAPSAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ 127
ORTAOKUL ÖĞRETMENLERİNİN DİNLEME EĞİTİMİNDE KARŞILAŞTIĞI SINIF İÇİ SORUNLAR 137
BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR YÜKSEKOKULLARINDA ÖĞRENİM GÖREN ÖĞRENCİLERİN STRESLE BAŞA ÇIKMA STİLLERİNİN BAZI DEĞİŞKENLERE GÖRE İNCELENMESİ 145
EVALUATİON OF THE PROGRAM APPLİED İN SPECİAL EDUCATİON İN TURKEY (TÜRKİYE'DE UYGULANAN ÖZEL EĞİTİM PROGRAMININ DEĞERLENDİRİLMESİ) 157

ÖĞRETMENLİK MESLEĞİ ÜZERİNE BAZI DEĞİNİLER

Vefa Taşdelen
Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
vefatasdelen1@gmail.com

GİRİŞ

Terbiye kavramının kökeni, besleyen, büyüten, yetiştiren, eğiten, terbiye eden anlamında "Rab" sözcüğüne dayanır. Rab, terbiye edicidir. Giambattista Vico, *Yeni Bilim*'de, semavi dinleri ifade etmek için "İbrani kavimler"den, Tanrı ile bağı kesilmemiş kavimler olarak söz ederken, bu kavimlerin Tanrı'dan aldıkları bilgi ve öğreti ile oluşturdukları düzene, anlayış ve kavrayış biçimine işaret eder. Kur'an'da Allah'ın insana bilmediğini öğreten, kalemle yazmayı öğreten olduğu yönünde ifadeler vardır. Peygamberler, insanlığı eğiten, yol ve yön gösteren, onları terbiye eden kişiler olarak bu ilahi eğitimin en somut ifadeleridir.

Yetişkinlerin, yetişmekte olan nesilleri eğitmeleri bir hak değil, ödevdir. Bu ödevi yerine getiremediklerinde insanlık adına, kendi gelecekleri ve nesilleri adına sorumluluklarını yerine getirmemiş olurlar. Bu sorumluluğun yerine getirilmesinde öğretmenlerin önemli görevi vardır. Öğretmen, eğitim ve öğretimin üç temel ögesinden biridir. Bir toplumdaki eğitimin niteliği ve kalitesi, o toplumun eğitime ve öğretime verdiği değerde, uyguladığı programda, öğretmen yetiştirme sisteminde görülebilir. Öğretmen, eğitici ve öğreticidir; bu görevini belirli ölçütler içinde sürdürebilmesi için daha önceden uygun şekilde eğitilmiş olması gerekir. Şu bir kuraldır: Öğretmenlerini iyi yetiştirebilen toplumların eğitim seviyeleri de yüksektir. Öğretmen kalitesi, eğitimin kalitesinin en belirgin göstergesidir.

Geleneksel kültürde öğretmenlik, bir mesleğe, belirli kişilerle özgü kılınmamıştır. Denilebilirse, herkes öğretmendir. Zira herkesin, diğerleri için, özellikle de kedisinden altta ve geride olanlar için model olarak davranma sorumluluğu vardır. Bu "örnek-model" yaşantı, herkesin bir öğretici, bir yol gösterici, bir irşat edici olarak ortaya çıkmasına neden olmuştur. Farabî, bütün yöneticilerin yönettikleri kitlenin öğretmeni olduğunu söyler. Anne baba çocukları, öğretmen sınıfı, başkan halkı için öğretmendir; onları eğitme öğretme ve onlara model olma sorumluluğu vardır.

Öğretmenlik veya eğiticilik mesleği, her ne kadar insanlığın en eski mesleklerinden biri olsa da, bugün bizim "öğretmen" olarak adlandırdığımız kişi, "öğretmenlik" diye adlandırdığımız meslek alanı, modern dönemin, bu döneme ait bilgi ve kültür birikiminin, beraberinde gelen uzmanlaşmanın bir sonucuymuş gibi görünmektedir. 1791 yılında Fransız ihtilalinden sonra hazırlanan birinci anayasa ile literatüre giren "zorunlu eğitim" kavramı, eğitimi ve bilgiyi, soylular ve din adamları sınıfına ait bir faaliyet alanı olmaktan çıkarıp modern bilimin ürünü olan bilgileri, ulus devlet ve seküler toplumun değerlerini halka açarak, öğretme işini modern dünyanın bir mesleği haline getirmiştir. Bununla çağdaş anlamda bir uzmanlık alanı olarak öğretmenlik mesleği de ortaya çıkmıştır. Osmanlı'da ise "çağdaş anlamda öğretmen yetiştirme" hedefine yönelik 1847 yılında *Darülmuallimîn* açılmıştır (Akyüz, 2009: 26). Cumhuriyet döneminde de okul öncesi eğitim kurumlarına, ilkokullara, ortaokullara, liselere öğretmen yetiştireme konusu, her zaman Milli Eğitim Bakanlığının gündeminde

olmuştur. Bakanlık, 1982'ye kadar öğretmen okulları, enstitüler, yüksek öğretmen okulları gibi okullar açarak ihtiyacı olan öğretmenleri yetiştirme yoluna gitmiş, 1982'den sonra ise bu görev YÖK'e devredilmiştir.

Bu bildiride, "öğretmenlik mesleği" ifadesi (1) eğitme eyleminin anlamı ve gerekçeleri (aynı zamanda öğretmenlik mesleğinin de gerekçeleri), (2) eğitme eyleminin etik boyutu, (3) öğretmen yeterlilikleri bağlamında ele alınacaktır.

1. Eğitme Sanatı

Çağımızı çeşitli şekillerde adlandıran kişiler vardır: korku çağı, şiddet çağı, uzay çağı, teknoloji çağı, hız çağı... Bu çağ aynı zamanda bir ideolojiler çağıdır da. 14'lü yaşlarımda, gençler ve hatta ileri yaştakiler arsında bile, en hararetli tartışmalar, kendi ideolojik görüşlerini başkalarına kabul ettirme, bu şekilde bir zihni fethetme konusunda yaşanırdı. Zamanla kafamda beli belirsiz şu sorular dolaşmaya başladı: Kendi görüşümüzü başkasına aşılamamız, bu şekilde bir bireyin kişiliği üzerinde tasarrufta bulunmamız etik bir tutum mudur? Kendimiz için uygun olduğunu düşündüğümüz bir öğretinin başkaları için de aynı derecede uygun olabileceğinden, onları da mutlu kılabileceğinden emin olabilir miyiz? İlerleyen zamanlarda soru giderek kişinin bir başkasını eğitme hakkı var mıdır, şeklinde ortaya çıktı.

Sadece bir kişinin bir başkasını eğitmesi anlamında değil, bizzat kişinin kendi kendini eğitmesi anlamındadır da insanın olduğu her yerde eğitim vardır ve olmuştur. Ve eğitimin olduğu her yerde, "niçin eğitim?" diye sorulduğunda söylenecek sözler ve verilecek cevaplar vardır. Felsefe, bu soruların en etkili şekilde sorulduğu ve cevaplandığı alandır. Felsefe, eğitimin ne olduğunu, insanın niçin eğitilmesi gerektiğini, eğitimin insan varoluşundaki yerini en derin şekilde sorgulayan bir etkinlik alanıdır. John Dewey'nin belirttiği gibi, felsefenin kendisi zaten bir eğitimdir. Öte yandan filozoflar, eğitim üzerine düşünmüşler, eğitim anlayışının ve beraberinde eğitim uygulamalarının bugünlere gelmesinde önemli rol oynamışlardır. Platon'un *Devlet* diyaloğu, *Sofist* diyaloğu bir eğitim klasiğidir. Aynı şekilde Aristoteles, *Politika*'da, bugün de çeşitli şekillerde gündeme gelen devlet eğitim ilişkisini ele almış, eğitimin devlet tarafından verilmesi gerektiğini savunmuş, bu şekilde "zorunlu eğitim" kavramının tarih içindeki düşünsel temeline de değinmiştir. Locke'un, Rousseau'nun, Kanat'ın, Spencer'in, Whitehead, Russell ve burada adını anmadığımız birçok filozofun, günümüz eğitim anlayış ve uygulamalarının şekillenmesinde önemli katkıları olmuştur. Onların görüş ve sorgulamaları sayesinde, eğitim, tarih içindeki evrimini gerçekleştirebilmiştir. Bu sorgulamalar içinde, öğretmenin, öğrencinin ve müfredatın da temel bir yeri vardır.

1.1.İnsan Olma Sanatı

Eğitimin gerekçesini oluşturan en önemli husus, eğitimin, insanın insan haline gelmesine yaptığı katkıda ortaya çıkar. Eğitim, insan olma sanatıdır. Kant, *Eğitim Üzerine* (*Über Pedagogik*) başlıklı ders notlarında, diğer canlıların aksine insanın eğitimle insan olduğu hususu üzerinde durur. İnsan, doğuştan getirdiği içgüdüsel eğilimlerin dışında, insan olmaya ilişkin bütün her şeyi sonradan, eğitimle kazanır; eğitim insanın insanlığını inşa eder.

Eğitim, insanın sosyal ve fiziksel çevresine uyumunu da sağlar. En zayıf şekilde doğan ve uzun süre başkasının bakım ve yardımına ihtiyaç duyan insan yavrusu, örtük ve açık, programlı ve programsız bir şekilde aldığı eğitimle şu veya bu şekilde bir insan olur. Locke, insan zihninin doğuştan boş levha olduğunu söylerken, aynı zamanda öğretmenlere kendi sorumluluklarının ağırlığını da hatırlatır. O da

bu boş levhanın gelişigüzel doldurulmaması gerektiği konusunda ortaya çıkar. Bu da öğretmenlere, her bir insan tekinin eğitilmesi konusunda büyük bir sorumluluk yükler. Buna göre eğitim sadece uyumlu hale getirmek değil aynı zamanda yeterli hale de getirmektir. İnsan, (a) kendisine, (b) topluma, (c) hayata, (d) varlığa uyumlu ve yeterli hale gelmesi için eğitilir. Onun yeryüzündeki sürekliliği bu denge ve uyuma bağlıdır. Bu yüzden Rousseau, eğitimin, öncelikle anne ve babaların hayallerini süsleyen meslekleri kazandırması gereken bir etkinlik olmadan önce kişinin doğaya ve hayata yeterli ve uyumlu hale gelmesini sağlayan temel bir etkinlik olduğunu söyler. İnsanın kendi yaşamını sürdürebilmesi için gerekli olan donanım ve değerleri kazanması eğitimin temel amacıdır. Bu nedenle hedeflerin iyi saptanması gerekir. İş ve mesleklerin parlak vaatlerine göre değil kişinin doğasına, yeteneklerine göre eğitim esastır. Sonuçta kendi tabiatına göre yetişemeyen bireyler mutsuz bireyler olurlar. Bu nedenle, eğitimin en önemli kısmını akademik eğitim değil, çoğunluğun eğitimi olan meslek eğitimi oluşturmalıdır. Akademik eğitim ancak kendisinde belirli konularda belirli yetenekler olan kişiler için uygun olabilir.

1.2. Otonom (Özerk) Birey İdeali

İnsanı eğitmekte ise öncelikle eğitilene dönük bir amaç gözetilir. Çünkü söz konusu olan bir nesne değil, biricikliği olan, hiçbir şekilde yeri başkaları tarafından doldurulamayan bir şahsiyettir, kişiliktir. Bu durum, insan eğitiminin ayrıcalıklı yapısını oluşturur. Bu eğitim biçiminin hedefini de, Kant'ın bir kavramından yararlanarak söylersek olursak, "özerk birey" ideali oluşturur. Kavrayış gücünü aktif hale getiren, kendi hayatının öznesi olan, çevre ve toplumla ilişkisini sorumluluk bilinciyle sürdürebilen, başkalarını hiçbir koşulda nesneleştirmeyen, onları her bir durumda bir kişilik olarak gören birey ideali, bu anlayışın temelini oluşturur. Eğitimdeki "davranış değişikliği" bu hedefe yönelik gerçekleşir. İnsanı bir bilgi küpü ya da bir makinanın parçası olarak değil, kendi hayatının öznesi olan, bu çerçevede başkaları ile olumlu ilişkiler geliştirebilen, karar verirken, seçimde bulunurken başkalarını da gözetebilen, Descartes'ın deyişi ile başkalarının peşinden gözü kapalı sürüklenip gitmek yerine kendi aklını kullanabilen, kendine özgü bir bakış açısı oluşturabilen, varlığı ve hayatı bu bakış açısından görebilen bir şahsiyet olarak eğitebilirsek, söz konusu davranış değişikliğini de gerçekleştirmiş oluruz. Toplum, yasa, insan hakları, demokrasi, özgürlük kavramları, ancak bu bireyin yetişmesi ile gerçeklik kazanabilir, somut bir temele oturabilir.

Türkçede eğitim geniş anlamda kullanılır. Sözgelimi, öncelikle insanlardaki olumlu davranış değişikliğini ifade eder. Ancak, hayvanlardaki kimi davranış değişikliklerinin de eğitim olarak adlandırıldığı durumlar olur. İnsan, hayvanı kendisi için eğitir. Hegel'in dediği gibi, insan hayvanlara bir isim vermekle, dahası onları belirli amaçlar çerçevesinde eğitmekle doğa üzerinde bir egemenlik oluşturur. İnsan, bir köpeği, bir fili, bir atı, bir güvercini eğitirken, kendisi için eğitir; bundan bir fayda bekler. İnsanı eğitmekte ise öncelikle eğitilene dönük bir yararın gözetilmesi, başka deyişle bireyin öncelikle kendisi için eğitilmesi durumu söz konusu olur. Çünkü söz konusu olan bir nesne değil, biricikliği olan, hiçbir şekilde yeri başkaları tarafından doldurulamayan bir şahsiyettir, kişiliktir. Bu durum, insan eğitiminin ayrıcalıklı yapısını oluşturur. Bu eğitim biçimi de, Kant'ın ahlak felsefesinden yararlanarak söylersek, "özeyin özerkliği" (*autonomy*) ideali çerçevesinde gerçekleşebilir. Kavrayış gücünü aktif hale getiren, kendi hayatının öznesi olan, özgürlük ve sorumluluk bilinciyle çevre ve toplumla ilişkisini etik çerçevede sürdüren, başkalarını hiçbir koşulda nesneleştirmeyen, onları her durumda bir kişilik olarak gören birey ideali, bu anlayışın temelini oluşturur. Eğitimdeki "davranış değişikliği" bu hedefe yönelik gerçekleşir. İnsan, bir bilgi küpü ya da bir makinanın parçası olarak değil, kendi hayatının öznesi, bu çerçevede başkaları ile olumlu ilişkiler kurabilen, karar verirken, seçimde bulunurken başkalarını da gözetebilen, Descartes'ın deyişi ile

başkalarının peşinden gözü kapalı sürüklenip gitmek yerine kendi aklını kullanabilen, kendine özgü bir bakış açısı oluşturabilen, varlığı ve hayatı bu bakış açısından görebilen bir şahsiyet olması için eğitebilirsek, bu amaca da yönelmiş oluruz. Toplum, yasa, insan hakları, demokrasi, özgürlük kavramları, gerçek anlamda ancak bireyin yetişmesi ile gerçeklik kazanabilir ve bu şekilde somut bir temele oturabilir. Bu çerçevede yaşama beceri, tutum ve değerlerini kazanabilmiş, kendi aklını ve vicdanını etkin kılabilmiş, gerekli yaşama becerilerini kazanabilmiş "özerk birey" (olgun insan) ideali eğitimin temel hedefini oluşturur**.** Özgür, evrensel bir sorumluluk duygusu içinde kendi değerlerini üretebilen, vicdanı etkin özerk bireyler yetiştirebilmek, eğitimin en önemli hedefidir.

İnsanın bir özgürlük varlığı, özgürlüğün de bir varoluş sorumluluğu olduğu eğitimle kazanılabilecek bir bilinçliliktir. Özgürlük ve sorumluluk kavramları, ancak eğimle bir tanıma ve içeriğe kavuşabilir. İnsanın kendi iradesini zorunluluklar alanından kurtarıp/sıyırabilmesi duygu, düşünce ve istek olarak özgürleşebilmesi; bedensel ve duygusal tutsaklığını aşabilmesi eğitime bağlıdır. Eğitim bana kendi özgürlüğümü ve sınırlarımı, başkasının özgürlüğünü ve sınırlarını, nelere hakkım olup nelere hakkım olmadığını öğretir. Eğitimle özgürlük haline getirilmemiş serbestlik, bilinçsiz ve başıboş bir güce dönüşebilir. Kişi, kendi değerlerini oluşturabilmesi, özgürlüğünü bu değerler çerçevesinde tanımlayabilmesi, yasa, kural ve sorumluluk bilinci oluşturabilmesi için eğitime ihtiyaç duyar. Eğer bu durum söz konusu olmazsa, sahip olduğu serbestlik insani bir niteliğe kavuşmaz; hem kendisi, hem de başkaları için tehlikeli bir güce dönüşebilir. Özgürlüğü algılayabilmesi, bu konuda bir bilinç oluşturabilmesi, sorumluluk ve öteki duygusuyla pekiştirebilmesi için eğitime ihtiyaç duyar.

1.3.Eğitim, potansiyeli keşfetme ve işleme sanatıdır

Yer altında değerli madenler varsa, insanın içinde de yetenekler vardır. Bu değerler kişiye özgü ve kişiye bağlı değerlerdir. Toprağın altındaki madenler çıkarılmadığı takdirde bozulmadan öylece binlerce yıl durabilir. İnsanın potansiyelinin ontolojik anlamda kişiye özgü ve kişiye bağlıdır; bu yetenekler mevsimlik meyveler gibi bireyle birlikte gelir ve yine onunla birlikte giderler. İnsanın potansiyelinden yararlanmadığımız zaman, ne kadar derin bir güç olursa olsun, hiç el sürülmeden bu dünyadan göçüp gidecek, yok olacaktır. Sözgelimi Mimar Sinan Kayseri'nin bir köyünden alınıp İstanbul'a getirilmeseydi, Süleymaniye'den, Selimiye'ye hayranlıkla seyrettiğimiz yüzlerce eserden mahrum kalacaktık. İnsan yeteneği akıp giden ırmaklar gibidir. Onu aktif enerjiye dönüştürebilmek, her zaman bir eğitim işidir. Öğretmenin fonksiyonu, öğrencide bulunanı tanıtmak, keşfetmek ve üstünü açıp aktif hale getirebilmektir. Bireysel farklılıkları dikkate alan bir yaklaşım, daha Platon'un Devlet diyaloğunda, "çoklu zeka kuramını"yı andıracak şekilde gündeme gelir. Platon bu eserinde insanları bireysel özelliklerine göre sınıflara ayırır. Kavrayış gücü etkin olanlar, cesaret gücü etkin olanlar, iştiha (arzulama gücü) etkin olanlar, bu özelliklerine uygun olarak eğitilirler ve devlet organizasyonu içinde yer alırlar; yöneticileri, askerleri ve üreticileri oluştururlar. Herkesin kendi yerinde olması ve kendi görevini yapması, adalet ve mutluluktur. Bu sınıflamanın ortaya çıkabilmesi için eğitim düzeyinde bireylerin tanınması, tanınabilmesi gerekir. Günümüzde de öğretmenin öncelikli görevi öğrencisini tanıyabilmek konusunda ortaya çıkar. Bu tanıma, öğrenciyi kendi doğasına, kendi yeteneklerine, kendi potansiyeline, kendi beklentilerine ve eğilimlerine uygun bir şekilde eğitebilmesi için gereklidir.

2. Öğretmen Yeterlilikleri

Nurettin Topçuya göre, öğretmenlik sadece bir meslek, sadece bir uzmanlık alanı değil, kişiye şahsiyet ve yön duygusu veren, mili ve manevi değerleri kazandıran, zihni ve ruhu biçimlendiren kutsiyeti olan bir iştir de. Öğretmenin öğrencileri yetiştirmek için gösterdiği gönüllülük, çaba, sevgi,

Topçu'ya göre, cephede savaşmaktan daha değerlidir. O, öğretmeni, geleceğin kurucusu olarak görür. Bu yüzden öğretmenin iyi yetişmiş ve kendi alanında iyi olması gerekir. Topçu, kendi zamanı açısından, bugün "öğretmen yeterliliği" olarak adlandırdığımız konuya değinir. Bu yeterlilikler arasında kendi alanında yabancı dilde metin okuyabilme kriteri bile vardır. Bununla öğretmenin akademik donanımı olan bir kişi olarak portresini çizer. Buna göre, öğretmen, alan bilgisi yanında öğrenciye değer ve tutum kazandırabilecek model bir kişiliğe de sahip olmalı, alan bilgisine sahip olmalı, duygusal ve ruhsal açıdan (sevgi, sabır, şefkat ve merhamet gibi) bu mesleğe uygun biri olmalı, akademik birikimi olmalıdır. Buna göre öğretmenlik sıradan bir meslek değil, pek çok değeri ve ileri özelliği kendi içinde brındıran, değerli ve saygın bir meslektir. Ne var ki, o, zaman zaman alan dışı atamalarla, bir meslek olmaktan bile çıkarılmış, herkesin yapabileceği sıradan bir iş haline getirilmiştir. Bu nedenle Topçu, öğretmenliğin bir "meslek" olarak bile görülmemesinden, önüne gelen herkesin yapabileceği bir iş olarak algılanmasından şikayet eder, bu algılama biçimini eleştirir ve öğretmenliğin saygınlığı açısından kusurlu bir tutum olarak görür (Topçu, 1999: 97-98).

"Öğretme", "eğitme", "kılavuzluk yapma", "yetiştirme" fiilleri, bir eğitim ve öğretim sanatı olarak öğretmenlik mesleğinin faaliyet alanlarına işaret eder. Öğretmen öğretir, yetiştirir, terbiye eder, örnek olur, kılavuzluk eder. Öğretmenlik, bu aktivitelerin de gösterdiği üzere, öncelikle bir yeterlilik alanıdır. Ancak bu yeterlilikten sonra kişi, söz konusu etkinlikleri başarabilir duruma gelir: eğitir, öğretir, yetiştirir, rehberlik eder. Bütün bunlar bizi öğretmen yeterliliği konusunda bir sonuca götürür: Yetiştirmek için yetişmiş, öğretmek için öğrenmiş, anlatmak için anlamış, kılavuzluk yapmak için kılavuzlanmış olmak gerekir. Bunun için de öğretmenin iyi yetişmesi ve eğitilmesi gerekir. Öğretmenlik bir yetkinliği, bir birikimi ve olgunlaşmayı ifade eder. Bir mahareti ve ustalığı ifade eder. Sevgiyi ve ideali ifade eder. Bu yeterlilik aşağıda görüleceği üzere belirli konularda ortaya çıkar. Bunlar:

- *Duygusal Yeterlilik:* öğrenciyi anlayabilmek ve uygun bir şekilde yetiştirebilmek için gerekli olan sevgi, şefkat, sabır, empati özelliklerini ifade eder. Duygusal yeterlilik aynı zamanda aşağıda ifade bulacak diğer özelliklerle birlikte belirli değerlere sahip olmak anlamında bir kişilik olgunluğunu da içinde barındırır.
- *Etik yeterlilik:* Öğretmen, sadece bilgi veren kişi değil, sahip olduğu değerlerle, yaşayış ve davranış biçimi ile model olabilen kişidir. Etik yeterlilikte, kişilik ve ahlaki değerler önplana çıkar.
- *Entelektüel yeterlilik*: Öğretmenin, bilgisel donanım ve kavrayış gücü açısından yeterli olması: sadece kendi alanına değil, yerine göre bütüncül bir bakış açısına sahip olabilmesi; bilgi, değer ve varlık konusunda bir anlayışının olması anlamına gelir. Burada öğretmenlik mesleğinin aynı zamanda bir filozofluk mesleği, denilebilirse, içinde bulunduğumuz aşırı uzmanlık çağında bütüncül yaklaşımıyla bilgelik geleneğinin sürdürücüsü olduğu hususu ortaya çıkar.
- *Sosyal yeterlilik:* Bir öğretmenin sahip olabileceği en önemli özelliklerden biri, kendi alanının bilgi ve kültürüne sahip olmasıdır. Bu bilgi ve kültür, ancak bir sosyal duygu ve iletişim gücü ile etkin hale gelebilir. Öğretmen, öğrencileriyle ve içinde bulunduğu toplumla kaynaşabilen, onları tanıyabilen ve etkili iletişimde bulunabilen kişi olmalıdır.
- *Estetik yeterlilik:* Öğretmenin, kendi etkinliğine, kendi işine sanat, stil ve güzellik duygusu katabilmesi anlamına gelir. Yaşama ve üretim konusunda estetik bir tutum sergileyebilmesi anlamına gelir.
- *Varoluşsal yeterlilik:* Öğretmen, yaşama duygusu olan kişidir. Bu da an açık şekilde sevinç, umut ve neşelilik konusunda ortaya çıkar. Öğretmen öğrencilerine bu olumlu duyguları aktarabilen bir kişi olmalıdır.
- *Ekonomik yeterlilik:* Dünyada en fazla olan devlet memuru, sayıca öğretmenlerdir. Ve öğretmenler yine dünyanın her yerinde üst sınıf, hatta orta sınıf düşük sınıf içinde yer almazlar. Belki bu nedenle öğretmenlik mesleği gelir düzeyi düşük aile çocukları tarafından tercih edilen

> meslekler arasında yer alır. Nurettin Topçu, Türkiye'nin Maarif Davası'nda öğretmenlerin ekonomik sorunlarına da değinir ve onların ikinci işte çalışma zorunda kalmalarından hayıflanarak söz eder ve öğretmenin yaşam gailesi çekmesinin, yaptığı mesleğin saygınlığı ile bağdaşmadığını vurgular (Topçu, 1999: 97-98).

Platon, *Sofist* diyaloğunda eğitilmemiş kişileri, ruhen, bedenen ve ahlaken hasta kişiler olarak görür. Eğitilerek hem zihin, hem ruh, hem beden, hem de duygu olarak şifaya kavuşurlar. Buna göre eğitim iyileştirici, şifa verici bir etkinliktir. Her ne kadar belirli yetenekleri, öne çıkan yetenekleri eğilimleri varsa da insan aslında bütüncül yapıya sahip olan bir varlıktır. O öncelikle moral bir varlıktır, eylemleri etik bir değerde ortaya çıkar. Rasyonel bir varlıktır, duygusal bir varlıktır, bir inanç varlığıdır, bir içgüdü varlığıdır. Bir ruh ve beden varlığıdır. Bütün bunların denge ve uyum içinde eğitilebilmesi ve geliştirilebilmesi gerekir. Bu bütünlüklü eğitim, daha antik dönemlerden beri en önemli ideali oluşturmuştur. Ruhen, bedenen, ahlaken, duygusal ve zihinsel yönden dengeye oturmuş, donanmış kişiler yetiştirmek ideali bugün de eğitim programlarının en önemli amacıdır. İnsan mutluluğu için insanın sadece belirli bir mesleğe yönelik tek boyutlu eğitilmesi yetmez, aynı zamanında kendini ruh, beden, duygu, kişilik olarak bir bütün olarak eğitmeye ve geliştirmeye ihtiyaç duyar. Bu yeterlilik alanları öğretmenlik mesleğinin sadece belirli bir alanda uzmanlaşmayı değil, öğrencinin varlık bütünlüğünü göz önünde bulundurabilmeyi gerektirdiğini de ortaya koyar. Bu yerlilikler, öğretmenlik mesleğinin doğasından kaynaklandığı kadar öğrencinin ontolojik bütünlüğünü de göz önünde bulundurur.

SONUÇ

Görüleceği üzere, günümüzün eğitim anlayışı, her ne kadar "öğrenci merkezlilik" temelinde ortaya çıksa da, bu öğretmenin eğitimdeki rolünü önemsiz hale getirmez, öğretmenlik mesleğini değersizleştirmez, aksine onun değerini daha da artırır. Zira öğrenci merkezliliği belirli bir anlayış ve kalite içinde sınıf ortamına, eğitimin somut yaşantılarına taşıyacak olan yine öğretmendir. Bu nedenle öğrenci merkezlilik öğretmeni önemişiz hale getirmemiş, aksine onu eğitimdeki rolünü daha etkin ve daha profesyonel bir konuma getirmiştir.

Günümüzde öğretmenlik mesleğinin çeşitli sorunlarının tartışıldığı ve çözüme kavuşturulmak istendiği bir gerçektir. 2015 yılında, *Yıldızlılar* dergisinde yayımlanan bir şu ifade ve öneriler yer almaktaydı: "Her dönemde olduğu gibi günümüzde de öğretmenlik mesleğinin çeşitli sorunları vardır. Öğretmenlik mesleğini, bir "tükenmişlik alanı" olmaktan çıkarabilmek; heyecanı, umudu, sevinci ve yaşama duygusu olan bir meslek haline getirilebilmek, toplumu yeniden kuracak sürece girmek demektir. Öğretmenlerimize çalışma ve araştırma şevki kazandıracak motivasyon kaynakları bulunmalı, bunu başarabilmek için de: sözgelimi, üniversitelerdeki akademik unvanlara benzer bir sınıflamanın oluşturulması; öğretmenliğin, düz öğretmen olarak başlanılıp düz öğretmen olarak bitirilen bir meslek olmaktan çıkarılması; kendi doğasına uygun şekilde sürekli bir çalışma, ilerleme ve yenilenme alanı haline getirilmesi gerekir. Bu nedenle bir zamanlar uygulamaya konulan "stajyer öğretmen", "öğretmen", "uzman öğretmen", "başöğretmen" gibi düzenlemeler yeniden gündeme getirilebilir; bu ve benzeri unvanların verilmesi sadece yapılacak bir test sınavına değil, asıl öğretmenlik mesleğini geliştirecek akademik aktivite ve başarılara tabi tutulabilir. Yüksek lisans, doktora yapan, makale yazan, araştırma yapan, proje üreten, bilimsel toplantılara katılan öğretmenler, belirli bir maddi getirisi de olan unvanlarla teşvik edilebilir. Bunun yanında, akademik kültürün yaygınlaştırılabilmesi için, üniversite hocalarının, okullarda, en azından belirli saatlerde istihdamı sağlanabilir. Öğretmenlerin, kendi mesleklerini akademik bir bilinçle algılayabilmeleri, eğitimin gelişmesi, sorunlarının çözülmesi açısından önemlidir. Tabii burada, önemli olan husus, öğretmenlik

mesleğine bir heyecan, umut, enerji, ideal getirecek, öğretmenliği sıradan bir iş ve meslek olarak görmeyecek öğretmenlerin yetiştirilebilmesidir. Toplumsal sorunların çözümüne eğitimden, eğitimdeki sorunları çözümüne ise öğretmen yetiştirmeden başlamak, yerinde bir yaklaşım olacaktır. Nurettin Topçu eserinde öğretmen ve öğretmenlik mesleği üzerinde önemle durur, bu konuda başlıklar atar, öğretmenin nasıl olması gerektiği konusunda açıklamalarda bulunur. Ona göre, eğitimde asıl sorun, öğrenciyi yetiştirecek öğreteni yetiştirebilmektir (Topçu, 1999: 88). Öğretmenlik mesleği, sadece bir bilgi mesleği değildir. KPSS gibi bir sınavla, belki bilgi ölçülebilir, ancak yukarıda saydığımız asıl öğretmen yeterlilikleri durumundaki duygusal yeterlilik, varoluşsal yeterlilik, estetik yeterlilik, sosyal yeterlilik gibi yeterlilik türleri ölçülemeden ve değerlendirilemeden kalır. Öğretmen tabii ki çeşitli alanlarda yeterliliği olan bir şahsiyettir. Ancak onların sadece bir tür yeterlilikle, bilgisel yeterlilikle işe alınması yanlıştır. Öğretmenlik bir bilgi mesleği olduğu kadar, yetenek, üstelik birden fazla yetenek ve donanımı gerekli kılan bir sanattır da. Bu nedenle, üniversiteye girişte resim, müzik, spor alanlarına öğrenci alımında nasıl ki özel bir yetenek ve yeterlilik isteniyorsa, bunun gibi eğitim fakültelerine öğrenci alımında da benzer bir uygulamaya gidilebilir. Aynı şekilde öğretmen alımında da aynı kriterler uygulanabilir. Bunun nasıl mümkün olabileceği konusu ise üzerinde ayrıca düşünülmesi gereken bir konudur.

Bunun sonucunda söylenebilecek şey, öğretmenin eğitimdeki önemli rolüdür. Bu rol de, anlaşılacağı üzere, en yetkin şekilde;

- öğrenciyi hazır bir programla biçimlendirmede değil, onun kendi potansiyelini keşfetme ve aktif hale getirmesine kaptığı katkıda;
- öğrenciye bir görüş empoze etmede değil, onun kendi görüşünü ve perspektifini bulmasına yaptığı kılavuzlukta;
- bir değerler sistemi sunmada değil, öğrencinin kendi değerlerini oluşturabilmesine verdiği destekte;
- bir yol ve yön kazandırmada değil, yolları ve yönleri tanıtarak öğrencinin kendi yolunu ve yönünü bulmasına yaptığı katkıda;
- öğrenciye bir kişilik eklemesinde değil, onun kendi kişiliğini bulmasına yaptığı yardımda;

bütün bu aktif ve kurucu çabalara yaptığı katkıda ortaya çıkar. O zaman diyebiliriz ki, eğitimdeki asıl sorun, bina, derslik, laboratuvar, teknoloji, hatta program eksikliği değil, öncelikle öğretmen yetiştirme sorunudur. İyi öğretmenler yetiştirebilen sistemlerin başarısız olma ihtimali düşüktür. Öğretmen eğitimin gören gözü, hisseden vicdanı, düşünen aklı, fark eden bilincidir. Öğretmenlik, bir yetkinliği, bir doluluğu, bir olgunluğu ifade eder. Sadece belirli bir konuda bilgiyi değil, bütüncül bakışıyla bir tür bilgeliği ifade eder. Mahareti ve ustalığı ifade eder. İnce işçiliği, ahlakı ve estetiği ifade eder. Sabrı, sevgiyi, umudu ve ideali ifade eder. Sosyal yeterliliği, iletişim gücünü ve örnek şahsiyeti ifade eder. Bu açıdan da o özellikle kültürümüzde uzmanlığı aşan bir bilgelik ve ustalık mesleği olarak görülür.

KAYNAKÇA

Akyüz, Y. (2016). *Eğitim Tarihi*. Ankara: Pegem Yayınları.

Taşdelen, V. (1995). Umudun Bekçileri. *Yıldızlılar Dergisi*, 18, ss. 82-83.

Topçu, N. (1998). *Türkiye'nin Maarif Davası.* İstanbul: Dergah Yayınları.